

Avatud Majad nr. 37

Narva-Jõesuu

19.05.2018

Grupijuht: Madis Tuuder, muinsuskaitaja

NB! Kõigile registreerunud osalejatele ühekordne tasuta sissepääs Eesti Arhitektuurimuseumi.

EESTI ARHITEKTUURIMUUSEUM
MUSEUM OF ESTONIAN ARCHITECTURE

EESTI KULTUURKAPITAL

Narva-Jõesuu

Kalurikülalt 19. sajandi viimasel veerandil kuurordiks kujunenud Narva-Jõesuu on pea 150 aasta jooksul läbi teinud mitmeid tõuse ja mõõnasid. Õitsenguajad on siia jätnud mitmekihilist ja huvitavat arhitektuuri, mida languseaastad on tõsiselt räsitud. Valdav osa tsaarriaegsetest puitvilladest on hävinud sõjas või langenud hiljem tuleroaks, suur osa allesjäänutest on labastunud ümberehituste käigus. Nõukogudeaegsetest puhkekompleksidest on mitmed kas tuhjad või lammutatud või lammutuse ootel.

Sanatoorium „Narva-Jõesuu”

Nõukogudeaegse kuurordi kõige kesksamaks ja tuntuks puhkeasutuseks kujunes hilisema nimega Kolhoosidevaheline sanatoorium „Narva-Jõesuu”. Arvukatest korpustest koosnenud kompleks paiknes asula südames, tänaseks on oma algse funktsioonis vaid peakorpus (arhitektid Nikolai Kusmin, Manivald Noor, 1961). Peakorpuse näol on tegu nõukogudeaegse Narva-Jõesuu vaieldamatu arhitektuurilise sümboliga, mis on oma saamisloo tõttu ka Eesti arhitektuuriloos küllaltki tuntud. Käesoleva tuuri käigus vaatleme seda aga vaid möödaminuti keskendudes asutuse teistele, vähem tuntud korpustele.

IV korpus – Jüri 5

Hoone rajati ENSV Ministrite Nõukogu poolt viimase töötajate puhkebaasiks (arhitekt Marika Lõoke, sisearhitekt Taevo Gans, 1980), kuid selle tegelikuks „kliendiks” oli peamiselt toonane EKP esimene sekretär Karl Vaino oma kaaskonnaga. Pärast valmimist anti hoone sanatoorium „Narva-Jõesuu” bilanssi, kuid asutus, mis seal tegutses, kandis ametlikult nime Tallinna Vabariikliku IV Haigla (tänapäev Tallinna Magdaleena haigla) IV taastusravi-osakond. Tegemine on ühe ilmekama ja stiilsema neofunktsionalismi näitega Narva-Jõesuus olles ühtlasi nii arhitektuurilt kui ka funktsioonilt ainulaadne kogu Eestis. 2- kui 3-korruselisest mahtudest koosnev hoone on L-kujulise põhiplaani, kahte hooneploki seovad kaarja seinaga vestibüülimaht ning sarnaselt vormitud piiretega avarad rõdud. Hoones paiknesid numbritoad ligi paarikümnele inimesele, lisaks saun, bassein ning muud

puhkeruimid. Hoonesse kavandati ka stiilne ning toona ääretult kallis sisekujundus, mis tänaseks on osaliselt hävinud. Hoonel on müüri- ja piiratud siseõu. Täna on villa ühe kohaliku mõjuka ettevõtte juhtivtöötajate privaatseks lõõgastuskohaks.

III korpus – Aia 4

Sanatooriumi peahoone vastas üle Aia tänava kõrguv 9-korruseline hoone on üks esimesi Narva-Jõesuu „pilvelõhkujaid”. Arhitekt Ell Väärtnõu kavandatud hoone valmis 1974. aastal ning kujutab endast kolmest vertikaalsest üksteise suhtes nihutatud plokist koosnevat tornjat rajatist. Keraamilisest tellisest fassaadivoodriga neofunktsionalistliku hoone välisilmet elavdavad horisontaalsust rõhutavad lodžad magalaplakkide lääneseinas. Hoones paiknesid numbritoad 150-le inimesele ning kohvik-baar ülakorrusel. Käesoleval hetkel seisab hoone tuhjana.

Tervisehall – J. Poska 13

Viimase sanatooriumikompleksi hoonena Aia ja J. Poska tänava nurgale valminud kultuuri- ja spordikompleksi paistab silma oma kolossaalse mahu ja pisut raskepärase ülesehituse poolest. Arhitekt Toomas Reinu poolt projekteeritud hoone valmis lõplikult 1985. aastal ning selles paiknesid kontserdi- ja spordisaal, bassein, raamatukogu ning mitmed muud vabaaja veetmise ruumid. Suletud tsitadellina mõjuv jõuliselt liigendatud mahtudega hoone tundub individuaal-alamute rajooni servas pisut liiga suur, kuid see-eest raienkarbilikult monumentaalne. Hoone ametlikust rõhutab veelgi fassaadidel kasutatud dolomiitvooder, mida Narva-Jõesuus kohtab harva. Viimased aastakümned on hoone seisnud tuhjana ning on nii väljast kui seest suurel määral rüüstatud.

Sillamäe Keemiakombinaadi lastelaager – Aia 7/9

Rannaäärde liivasürje varju rajas Sillamäe Keemiakombinaat 1960. aastate alguses tagasihoidliku puhkekodu. Oma lõpliku kuju sai hoone 1974. aastaks arhitekt Kovaltšuki käe all. Hoone koosneb kahest puithoonest, mis on omavahel ühendatud klaasitud saaliploki. Hoolimata lähedusest ei rajanud

kurikuulus Sillamäe tehas oma suuremaid puhkekomplekse ja kampinguid mitte Narva-Jõesuus vaid Peipsi äärde. Täna tegutseb siin odavamad sorti hostel.

Puhkekodu „Mereranna” – Aia 17

Puhkekodu „Mereranna” (arhitektid Pärtel Tarvas, Helgi Margna, 1969–1976) oli üks suurematest puhkeasutustest, mis nõukogude perioodil Narva-Jõesuus rajati. Valmides läks see Nõukogude Liidu Keskmise Masinaehituse Ministeeriumi (sisuliselt aatomitööstuse ministeerium) bilanssi, misjärel kujunes baasist üleliidulise tähtsusega puhkeasutus.

Hoone põhiosa koosneb kahest omavahel galeriiga ühendatud erikujulise põhiplaani korpusel. Eksterjöõri peamiseks iseloomuandvateks elementideks on valged krohvseinad ning horisontaalsed lintakna-motiivi järgivad aknaread. Korpuste esikülgedel dominantsemateks ja ilmekamateks detailideks on rõdud ja nende sektsioonid, millest pilkupüüdvamad on II korpuse rõdupüstakud. Ilmeka ja õhulise fassaadi moodustab I korpuse lõunapoolse mahu hoovipoolne külg, kus erikujuga aknad on kombineeritud laudadest paneelidega tekitades eemalt vaadates tervikuna klaasitud seinat illusiooni.

Hoone paistab silma ka monumentaal-kunstiteoste rohkuse poolest. Siia rajasid oma taiesid mitmed tuntud Eesti kunstnikud nagu Leo Rohlin, Dolores Hoffmann, Mkrtiš Mazmanjan (armeenlane, kes õppis ERKI-s), Aet Andresma-Tamm, Mare Soovik-Lobjakas. Hoffmanni aken-pannoo „Tähistaevas” olevat Eesti suurim vitraaz üldse. Hetkel on hoone osaliselt vaid sesoonselt kasutuses.

Kuursaal – Nurme 2

Esimene kuursaal püstitati asula keskmesse 1882. aastaks. 1910. aastal põles see maha ning linnavalitsus korraldas uue hoone projekteerimiseks konkursi. Kolmest sõelale jäänud tööst valiti välja poola päritolu arhitekti Marian Lalewiczi töö. 1913. aastal valminud paleelaadne hoone koosnes kahest üksteisega paralleelsest kahekorruselisest plokist, mida ühendas nende vahel risti paiknenud vabaõhulavaga ühekorruseline saaliosa. Hoones asusid lisaks söökla, restoran, raamatukogu, salongid, 60 numbrituba ning muu

meelelahutuseks vajalik. Perioodiliselt paigutatud hoone küll juugendiaega, kuid arvestades Peterburi haridusega Lalewiczi akademistlikku tausta, näeme siin õhulise ja hapra juugendi asemel pigem klassitsistlikku rangust ning barokile omast lopsakust.

II maailmasõja käigus sai kuursaal tugevaid purustusi, 1949. aastaks taastati vaid merepoolne korpus. 1987. aastal alustati hoone komplekssete restaureerimistöödega, mis paraku katkesid 1990. aastate alguses. Hoone varestuv kehand seisab kinnilõõdud akendega tänini uue elu ootuses.